

A black and white portrait of a young woman, Aira Niemi, wearing a dark sailor-style cap with a white band and a small emblem. She has light-colored, wavy hair and is looking directly at the camera with a neutral expression. She is holding a large bouquet of roses in front of her chest. The background is a plain, light color.

AIRA NIEMI

PÄIVÄKIRJANI

NUORUUS JA SOTA

Aira Niemi

PÄIVÄKIRJANI

NUORUUS JA SOTA

*Kun olen kuollut – muuten en usko, että kuolen koskaan –
niin minun puolestani saa vaikka koko maailma lukea tämän.*

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2025 Satu Tuoriniemi

Ulkoasu ja editointi: Satu Tuoriniemi ja Lasse Makkonen
Valokuvat ja lehtileikkeet: Aira Niemen omat arkistot ja Helsingin Sanomat

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki,
bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-8550-8

Päiväkirjani.

Olen kuullut, että on hirveän hauskaa pitää päiväkirjaa ja niin päätin minäkin. Uskon, että on todella ihanaa, kun on joku, jolle voi kaikki kertoa. Hauskinta on tietysti se, kun on niin hyvämuistinen ystävä, että kun tahtoo kuulla vanhoja asioita, niin Sinä kerrot taas uudelleen kaikki moneen kertaan. Ristin sinut rakas ystäväni ”Uskoksi”. Pidätkö nimestäsi?

Minä itse.

Minun täytyy esittäytyä Sinulle rakas päiväkirjani. Kai sinunkin täytyy tietää omistajastasi jotakin. No niin – nimeni on Aira Niemi ja käyn Helsingin Tyttönormaalilyseota. Koko Suomessa on ainoastaan kaksi normaalilyseota ja kouluni on Suomen paras, vaativin ja vaikein, oikea mallikoulu. Asun Kalliossa Castréninkatu 7 huone 21. Eikö tuo kadun nimi kuulostakin hienolta, useimmat luokkatovereistani luulevat, että se on Töölössä.

Minulla ei ole sisaria eikä veljiä, vaikka niitä on monesti uhattu minulle tuoda, kun olin tuhma pienenä. Sen sijaan minulla on söpö äiti, kiva isä ja mukava mummu. Minulla on vielä paljon mukavia sukulaisia kuten vaari, kaksi tätiä, yksi tätipuoli, kaksi setää ja Gia niminen serkku. Hänen vanhempansa ovat erossa, joten en näe häntä juuri koskaan. Parhaita ystäviäni ovat Eila Merra ja Kaija Pohjonen.

Syntymäpäiväni on maaliskuun 19:sta (1924). Tukistani on aivan vaalea, ei aivan piikkisuora, vaikka en laittaisikaan. Silmäni ovat suuret ja siniset. Nenä on hiukan pysty, muuten hyvä. Huuleni ovat usein niin punaiset, että niitä on luultu maalatuiksi. Minulla on pienet hymykuopat suun vieressä ja joskus näyttää kuin olisi poskissakin. Olen yleensä mukiinmenevän näköinen. Luonteestani en osaa sanoa muuta kuin, että olen hyvä kaikille. Pidän mielelläni sellaisten puolta, joita muut sortavat. En riitele juuri koskaan tovereitteni kanssa ja pidän yksinäisyydestä. – Toivon, että olet minuun tyytyväinen rakas Uskoni!

Kesäkuu 1939.
Maanantai 19. kesäkuuta.

Rakas päiväkirjani nyt alkaa uusi osa minun elämässäni, sillä tunnen etten ole enää lapsi, vaan elämäni alkaa tulla paljon jännittävämmäksi. Oikeastaan olisi sopinut paremmin, että olisin aloittanut tämän silloin, kun täytin 15-vuotta, sillä siitä lasken elämäni muuttuvan. Mutta tämä kaksi kuukauttahan on ollut vain koulua ja se ei ole sitä jännittävää elämää, jota kaipaen ja jonka nyt uskon alkavan, sillä nythän on kesä ja huomenna matkustan yksin maalle. Siis huomisesta se alkaa! Kuulemiin!!!

Hyvästi ikävä lapsuus! Tervetuloa jännittävä nuoruus!

Keskiviikko 21. kesäkuuta.

Siuntio, ”Lepopirtti”.

Täällä minä olen nyt, tulin eilen kahden autossa. Istun tässä ikkunan ääressä, joka on selko selällään, ja ihailen maisemaa. Asun Suvipirtissä huone nro 31, joka on kahden hengen huone, yksinäni. Voi, kunpa joku nukkuisi tuossa toisessa sängyssä (ei sentään kuka vain, mutta esim. Eila tai Kaija tai äiti taikka täti). Ikkunani on järvelle päin, korkeat hongat humisevat aivan tuossa ikkunani edessä, ja linnut liivertävät niiden oksilla (hienoa). Ja kun kurkoittaa kaulaansa hiukan vasemmalle, näkee ”Otonkallion”, jonka päivänpaisteisella huipulla käärmeet paistattavat päivää. Ne eivät näy tänne asti, mutta tiedän, että niin on. Ainoa näky, joka ei erikoisesti viehätä, on – sikala. Mutta se on aika alhaalla, en näe nytkään yhtään asukasta. Siinä onkin ulko-huonerakennus puoliksi edessä, joka on keltainen ja kaunis aivan kuin kesähuvila.

Matka tänne ei ollut mitenkään erikoisen mielenkiintoinen, vaikka tietysti olin haaveillut hauskaista matkaseurasta ja muusta. Ihmiset olivat ihan kuivia (lukuun ottamatta sitä märkyyttä, joka johtui auton saunamaisesta kuumuudesta), mikä luki sanomalehteä, mikä pureskeli omenaa (esim. minä). Ja kun auto pysähtyi Kirkkonummella hetkeksi, niin eräs tantta kauhuissaan kysyi, että menikös auto rikki.

Helmi oli Rain kanssa minua vastassa. Mäellä ei näkynyt juuri ketään ihmisiä, mutta ruoka-ajalla näin aikalailla tuttuja, esim. eräs tyttö meidän koulusta, joka on soittanut viulua minun kanssani, yks Maija Nätti (vanhapiika ja kamala hepsankeikka), viime kesäisiä myös, rouva Pajatti ja Ulla-Maija (edellisen 7-vuotias tytär), ja meidän talon Niemet tietysti, ja voi kaamea Hiltuset: akka, Arja ja Reijo yhtä kamalia kuin ennenkin, ja kolme muuta vähemmän tuttua, mutta jokseenkin kaikki vähemmän miellyttäviä. Mulla on vähän mätää, miksei U.L. ole täällä tai edes V.J. tai E.S. ja kyllä Ensiokin kelpaisi.

Herra Niemi tuli eilen kysymään multa, että miltä tuntuu ja tuleeko isä tänne. Sitten sen piti kysyä jos tädit tulee. Se aloitti: ”Tuleeko – ”. sitten se oli niin empivän ja avuttoman näköinen, kun se ei tiennyt miten olisi sanonut, että minun teki ihan mieli sanoa suoraan, että tädit tulee kans’. Mutta sitten se sanoi: ”Tuleeko muita?” Tänään se käski mua uimaan ja se juttelee kaikkea vitsiä pikkulasten ja akkojen kanssa. Ei se ole ollenkaan semmonen jöröjukka kuin tädit luulee.

Täällä on vielä yks’ minun kokoinen likka ja suuri liuta pikkupenskoja. Ei vastaa ollenkaan viime kesän sakkia, se oli ihanaa! – Vesi on kamalan lämmintä (noin 21°), olin tänä aamuna kahvin jälkeen uimassa, tulin muiden kanssa veneessä takaisin ja juttelin vähän Arjan kanssa. Menen kai taas päiväkahvin jälkeen.

Täällä ei ole näkynyt yhtään niitä pitkäkoipisia, joita oli viime kesänä saunassa, mutta eilen illalla tuolla naapurissa kiljuttiin. Ne pyydysti juuri sellaista ja paukutti sanomalehdellä minun seinää.

Kirjoitin äskettäin Kaijalle kirjeen, äidille kirjoitin eilen. – Voi, kun tulisi tänään kahden autossa uusia!

Heinäkuu 1939.
Keskiviikko 5. heinäkuuta.

Minä olen niin onnellinen! Mikähän minua vaivaa, mutta minä tunnen välillä sellaisia onnellisuuden puuskia, että täytyy ihan itkeä. Asun nyt täällä päärakennuksessa Anna-tädin kanssa, huone nro 13. Äiti ja isäkin ovat nyt täällä huone nro 3. Olen ollut enimmäkseen Inkerin

kanssa ja olen oppinut vähän tanssimaan(?!). Juhannuksena ei ollut mitään erikoista, tanssia vain. Hilppa Aronen (meidän koulun likka) on myös aika kiva. Marinakin on täällä nyt. Täällä oli viikon eräs Sven Carlsson, 17-vuotias ruotsalainen poika. Sen äiti ja veli ovat vieläkin täällä. Se oli vähän hoopoo, aina se otti kiinni ja ojensi kättään ja taputti. Mutta tyhjemmälle tuntuu, kun se meni. Täällä on kiva palvelustyttö (se on ollut ihan yhtä kauan kuin minä), sen nimi on Elvi.

Eräs ihminen sanoi ensimmäisenä päivänä, kun istuin Riemulan verrannalla: ”Tuo neiti on sitten ihan Regina Linnanheimon näköinen. Eikö kukaan muu ole sanonut sitä? Onko neiti jotain sukua hänelle?” Ja tänään eräs tantta sanoi, kun me tultiin tanssimasta: ”Tuo neiti on sitten ihan sen filmitähden näköinen, mikä sen nimi nyt onkaan.” Inkeri sanoi: ”Regina Linnanheimon.” ”Niin juuri”, sanoi tantta, ”Ihan ilmetyn elävä R.L. Onko joku muu sanonut?” Ja kerran kun pelasimme hallissa halmaa, niin eräs ihminen, joka katseli, sanoi: ”Eikö tuo neiti olekin ihan R.L:n näköinen?” Eräs toinen sanoi, että minusta hän on Ansa Ikosen näköinen. Yksi sanoi siihen: ”Kyllä te olette onnellinen, kun on jonkun filmitähden näköinen!”

Lauantai 15. heinäkuuta.

Inkeri matkusti tänä iltana puoli 9. Hänen tätinsä tuli kolmen autossa tänne ja vei hänet pois. Ensi lauantaina he tulevat takaisin. Meillä oli juhla tänä iltana. Miina piti puheen, Marina tanssi, neiti Koponen, minun pöytätoverini, hassu vanhapiika, lauloi. Rouva Niininen ja eräs neiti lausuvat runon. Sitten oli vanhojen piikojen tanssi. Ja herra Kemppi luki itse kirjoittamansa kertomuksen. Ja tanssia oli tietysti. Tauno haki minut ensimmäiseen saksanpolkkaan, ja viimeiseen fox'iin. Muuten tanssin enimmäkseen Elvin kanssa. Isän kanssa tanssin viisi tanssia. Ja sitten tanssitin erästä Terttua (7-vuotias).

Nyt minä olen rakastunut Taunoon. Ajatella! Kun juhla oli loppu, olimme pihalla ja katselimme lepakoita, niitä oli aika monta. Koko ajan Tauno piti minun käsistäni kiinni ja oli välillä tekevinään kiusaa. Eikö ole hoopoa, mutta minusta tuntui niin ihanalle, kun hän piti minun käsistäni kiinni. Tauno menee maanantaina pois. Eri mätää, aina kun oppii pitämään oikein jostain, niin ne menee heti pois.

Maanantai 17. heinäkuuta.

Tänä aamuna matkustivat Tauno ja Niinisen Matti kahdeksan autolla. Katselin salaa ikkunasta, kun he menivät. Tauno sanoi eilen illalla hyvästi, Matti ei.

Minä muutin tänä aamuna taas huonetta. Nyt asun alakerrassa nro 2:ssa. Tämä on yhden hengen huone ja ihana. Toivoisin saavani asua tässä koko ikäni. Ovesta vasemmalla on vaatekomero, sitten on minun sänkyini, siinä on ihana irtopeite, harmaan, mustan ja keltaisen raidallista karheata kangasta, eikä vain tavallinen löystäkki niin kuin useimmissa muissa huoneissa. Sängyn yläpuolella seinässä on kaunis seinävaate. Vasemmassa nurkassa on vinottain valkea omituinen lipasto, siinä on kamalasti laatikoita ja peili. Ikkunan edessä on valkea pöytä, jolla on kaunis liina, karheasta kankaasta. Ovesta oikealla on pieni valkea pesukaappi, sitten on valkea söpö sohva, joka on päällystetty vaaleanpunaisella silkinsekaisella kankaalla, ja siinä on tyyny. Sitten on valkea tuoli, joka on päällystetty samoin kuin sohva. Ikkunaverhot ovat tumman kullankäriset ja matto kauniin raidallinen riepumatto. Näköala on järvelle päin.

Meillä oli eilen illalla hurjan kivaa. Me mentiin 23:n aikaan pyydystämään lepakoita. Sitten me kyllästyttiin siihen ja mentiin tielle leikimään natskua. Ja sitten taas lepakoita pyydystämään. Reijo ja Arja kiipesivät liiterin katolle ja huiskivat perhoshäävillä. Niitä (lepakoita) oli kolme. Mutta ei me saatu niitä kiinni, vaikka usein oli lähellä. Sitten me mentiin kello 24 laulamaan herra Viitasen oven taa, kun se täytti 60 vuotta. Meitä oli paljon ihmisiä ja huoneista tuli lisää, kun heräsivät lauluun. Tauno ja Matti olivat jo menneet sisään ja pistivät päänsä oven raosta, kun laulettiin. Kun minä menin huoneeseeni, niin molemmat vinkkasivat, ja kun ovi sulkeutui, jäi jäljelle vain muisto. Olisivatpa totta ne sanat, jotka Tauno kuiskasi illalla minun korvaani (tietysti leikkilään): ”Ich liebe dich!” – Olen hassu.

Tiistai 18. heinäkuuta.

Eilen illalla oli kamala ukonilma. Marina, Reijo ja minä istuimme yläkerran sohvassa ja katselimme salamoita. Vähän ajan kuluttua siellä

oli paljon ihmisiä, kun kaikki tulivat yöpaidoissaan pois huoneista. Neiti Seppälä (lihava tantta) itki ja valitti, ja joka kerta kun salama löi, huusi: ”Rakas Jeesus!” Toisilla oli takki päällä, että jos tulee tulipalo. Alakerta oli täynnä ihmisiä ja neiti Seppälä ja eräs vanha rouva menasivat alkaa tapella. Kun neiti Seppälä valitti, niin se rouva sanoi: ”Älkää katselko, katsokaa syliinne!” Lopulta sammui sähkö, ja lampusta tipahti jännä kipinä. Sitten taivas tuli ihan punaiseksi metsän takaa, siellä paloi heinälato. Ruokasali oli melkein koko ajan ihan valoisa salamoista. Puoli yhden aikaan se taukosi, ja äiti tuli minun huoneeseeni nukkumaan.

P.S. Tänään tuli kaksi uutta tyttöä.

Sunnuntai 23. heinäkuuta.

Eilen oli tanssia taas. Täällä oli eräs nuori mies, erään nuoren naisen sulhanen, mutta onneksi muille naisille morsian ei voi paljon tanssia, sen jalka on kipeä. Se haki minua ensin valssiin, vaikka minä kuinka toivoin, ettei se hakisi, kun minun piti sanoa, etten tanssi valssia. Sitten se haki Elvin, joka oli hyvin onnellinen luullessaan, että hän oli ensimmäinen. Sitten se haki Marinaa. Ja minua taas saksanpolkkaan, vaikka foxi meni aika huonosti. Reijo haki minua myös eilen. Minä arvasin, että se hakisi kyllä minua. Me tanssittiin saksanpolkkaa ja foxia ja se meni oikein hyvin.

Elokuu 1939.

Keskiviikko 2. elokuuta.

Oh, täällä tapahtuu niin ihanan jänniä! Kerron alusta lähtien.

Lauantaina kello puoli yksitoista tulla porhalsi Lepopirtin pihaan hieno virtaviivainen auto. Ei se vielä mitään jännää ole, sillä ei tämä semmoista korpea ole, kyllä täällä näkee niitä ihan joka päivä. Eikä sekään vielä mitään ollut, että autosta astui överhaalariin (suojuspuku se on kai suomeksi) pukeutunut mies, ilmeisesti kuljettaja. Mutta seuraava panee jo älynystyrät toimimaan. Autosta astui seuraavan näköinen mies, oikea tulevaisuuden keikari – tai ehkä nykyisyydenkin, mutta toistaiseksi vähemmän tunnettu. Puku ruskeanpunertava (jos

kysymys olisi tukasta, sanoisin suoraan räikeän punainen), eikä siinä muuta kummallista ollutkaan. Mutta naamataulu se veti huomion puoleensa. Tukka tummanruskea, kulmakarvat ja silmäripset mustat kuin yö, iho kasvoissa ihan ruskeanpunainen ja suu punainen kuin – en tiedä mitään niin punaista, kirsikkakaan ei riitä.

Nyt luulet, että minä olen ihastunut tähän nuoreen mieheen ja sen vuoksi kuvailen hänet sellaiseksi, mutta ei, minua suorastaan ällötti, mies oli maalattu kuin plankku-aita. Kun kuulet jatkon, niin kyllä uskot. Ne olivat tulleet hakemaan ihmisiä filmattavaksi. Täällä filmaataan filmiä ”Simo Hurtta”. Nyt jälkeenpäin voin sanoa, että edellä mainittu mies, joka luonnollisessa persoonassaan (tarkoittaa ilman sitä sotamaalausta) on oikein kaunis ja miellyttävä (ei olisi ollenkaan vaikea ihastua häneen) ja arvoltaan oikea paroni, korkeintaan 23-vuotias.

Nyt voin kertoa omista vaiheistani tässä filmaushommassa. Minä en mennyt vielä silloin lauantaina, sillä olin juuri aamulla pessyt tukkani. Mutta sunnuntaiaamuna ne tulivat hakemaan puoli kymmenen (sopimus oli puoli kahdeksan, mutta silloin satoi). Filmaus tapahtui Sjunby’n kartanossa noin neljä kilometriä asemalta. Ensin ajettiin kansakoululle. Siellä pantiin puvut päälle. Meillä oli talonpoikaispuvut. Minulla oli harmaa hame ja pusero, siniraitainen esiliina (muistutti epäilyttävästi ikkunaverhokangasta, se oli sellaista harsomaista) ja valkea huivi kaulassa ja paljaat jalat.

Ja sitten se maalaus. Kasvoihin pantiin sellaista ruskeanpunaista voidetta, josta tuli niin ihanan värinen iho. Silmäluomien päälle pantiin punaista, kulmakarvat vedettiin mustiksi ja silmäripset samoin ja huuliin se tulipunainen väri. Ja sitten peruukit päähän. Siellä oli satoja peruukkeja. Mustia, ruskeita, punertavia, vaaleita. Yksilettisiä, kaksilettisiä ja miehille letittäviä. Miehillä tietysti oli toisenlaiset puvutkin, joko karoliinin tai talonpojan puku.

Minä koetin montaa peruukkia, mutta ne oli niin hoopon näköisiä, kun ne oli tummia (vaaleita oli vähemmän ja ne oli jo varattu). Sitten minä löysin yhden vaaleamman, se oli vähän pieni, enkä minä osannut laittaa sitä päähän kunnolleen. Se neiti, joka maalasi meitä, sanoi, ettei se

kelpaa ja otti sen pois. Sitten se sanoi, että mitäs' jos ei laitettais' peruukkia ollenkaan. Sitten se haki yhden vaalean letin (niitä vaaleimpia oli vain kaksi, ne olivat Aili Tikan, joka oli naispääosassa, sen tukka oli semmoiseksi keltaisenvaaleaksi värjätty) ja laittoi vain nutturan niskaan. Se olisi laittanut letin, muttei ollut aikaa.

Sitten me lähdettiin autolla sinne kartanoon. Ja siellä oli aikalailla ihmisiä. Sinulle minä voin kertoa kaikki, mitä en ole muille viitsinyt, sillä minä tiedän, että sinä et ajattele minusta mitään pahaa, että minä olen itserakas ym. Sillä sinä tiedät, että itserakas minä olen kaikkein vähiten. Mitä tahansa pahaa minussa on, mutta kukaan ihminen ei voi eikä tule koskaan voimaan sanoa, että minä olen itserakas. Minä siis sanon suoraan, että kaikki ihmiset töllistelivät minua. Olin Arjan kanssa tietysti. Sillä jos olisin ollut Marinan kanssa, ei minua olisi huomattukaan. Hän oli ihana, sen voit arvata. ”Kaunis kuin veripisara miekan terällä” (lainattu vertaus, mutta sopii niin ihanasti Marinaan). Häntä ei voi muuten kuvailla. Niin, nyt oli kysymys minusta.

En voi kieltää ja Sinulle sen mielelläni sanonkin: minä olin kaunis. Ensimmäinen kerta elämässäni, kun minä voin sen tunnustaa ja se oli ihanaa. Oh, minä olisin vain ihaillut itseäni. Voi, jos saisi aina olla niin kaunis. Tukkanani oli juuri pesty ja harvinaisen vaalea, vielä vaaleampi kuin se värjätty tukka, ja se letti (nuttura) oli aivan saman värinen. Ikävä kyllä Arja sanoi, ettei hän meinannut tuntea minua, minä en siis ollut ollenkaan itseni näköinen.

Menin Arjan kanssa istumaan eräälle penkille, ja heti alkoi tulla Lepopirttiläisiä sanomaan, että minä olen aivan Regina Linnanheimon näköinen. Pihan toisella puolella, vastapäätä meitä, makasi nurmikolla filmiherroja, jotka katseli koko ajan minua. Sitten eräs tähtäsi kamerallaan suoraan minuun. Ja minä hoopo sanoin: ”Nuo ottaa meistä kuvan!” Kukaan ei sanonut mitään, ja minä huomasin, että se otti minusta kuvan. Sitten ihmiset sanoivat, että ne miehet siellä keskusteleivat minusta, että minä olen aivan R.L:n näköinen ja niin vapaa ja luonnollinen. Eikä koko aikana siellä muuta tehty kuin keskusteltiin minusta (ha-ha jos se olisi totta). Vähän väliä joku tuli taas sanomaan mitä oli kuullut. Joku kuuli: ”Kylläpä on suurisilmäinen tyttö.” Toinen taas kuuli, että ne aikoo pyytää minua koefilmattavaksi. Kolmas,

että ne aikoo ottaa minusta lähikuvan (josta tuli myös tosi) jne. Kyllä sentään otettiin kuviakin, mutta ei filmattu, kun oli pilvistä. Minä menin aina taakse tai sivulle, ettei ne olisi ajatellut, että minä tahdon oikein loistaa.

Me saatiin välillä maitoa, voileipiä ja kahvia. Puoli kolme me lähdettiin takaisin koululle. Siellä piti pestä maali pois. Mutta me ei viitsitty pestä vaan jätettiin se naamaan. Kun minä otin lettini pois ja aloin kaikella voimalla kammata takkuista tukkaani, niin filmimiehet ja muut katselivat silmät ihastuksesta pyöreinä, kun tukka pysyi päässä kiinni. Ja minä kampasin ja ne katseli katselemistaan, minua ihan nauratti. Ne oli sen näköisiä kuin ne olisi jännittyneinä odottanut, että se sittenkin lähtisi irti. Kampasin tukkani aivan luonnollisesti kiharoille, enkä laittanut rullaa (ihmettelin kovasti, kun se oli pysynyt nutturan sisällä niin hyvin kiharana, vaikka oli satanut ja ilma oli kostea) ja ihailin taas itseäni.

Oh, sinä et voi uskoa kuinka ihanaa on katsoa peiliin ja nähdä sieltä ihanat, kauniit kasvot, jotka ovat omat. Oi, minä olin niin onnellinen, en usko, että se voi olla itserakkautta. Oi, minähän olen hupsu, nyt vasta huomaa, etten minä edes tiedä, mitä itserakkaus on. Ehkä olen sittenkin? Minä olisin kuitenkin katsellut itseäni vaikka kuinka kauan, jos olisin kehdannut. Minua surettaa vain, etten ole ollenkaan sen näköinen. Jos olisin edes sadannen osan sellainen, niin olisin kaunis.

No niin, sitten menimme autoon odottamaan sen lähtöä. Se oli täpö-täysi, kuljettaja vain puuttui. Ovi oli auki (istuin etupenkillä) ja Urho Somersalmi seisoi auton ovella ja katseli minua salaa ja myöskin julkisesti. Sitten se sanoi: ”Oletteko te sukua Regina Linnanheimolle?” Minä nauroin ja vastasin: ”En!”, aivan kuin se olisi ollut maailman luonnollisin kysymys. Minua suututtaa, minun olisi tietysti pitänyt punastua (sen kyllä tein, mutta vain hiukan ja se ei kyllä sellaisen sotamaalauksen alta näkynyt) ja luoda ihmettelevät silmäni kamalan kysyvinä häneen ja sanoa se sana hirveän kummastuneena. Mutta en voi sille mitään, että olen niin tottunut siihen kysymykseen, etten osaa enää punastua ja ihmetellä.

Punastus johtui tietysti siitä, että näyttelijä Somersalmi suvaitsi sanoa minulle jotain. Arja oli juuri sekuntia ennen kuiskannut minulle, että meidän automme oveen suvaitsi nojautua herra Somersalmi. ”Ihan luulisi sisareks”, sanoi herra S. vielä. Ja taas se alkoi töllistellä minua. Hän on naimisissa ja noin 45–50-vuotias, mahdollisesti nuorempi. Hänellä oli harmahtava kihara tukka. Hyvin komea. Pitkä, mutta ei oikeastaan lihava, aivan sopiva. – Mutta sitten kävi ilmi, että herra Somersalmen piti päästä kahden vai kolmen herran kanssa Lohjalle. Minä, Arja ja Reijo nousimme pois autosta. Herra S. astui herroineen sisään, ja huomasin, että hän katsoi minua hiukan omituisesti, siksi odotin, että hän sanoisi jotain.

Perjantai 4. elokuuta.

Täytyy jatkaa nyt vasta, kun kertomus on niin pitkä. No, niin!

Herra Somersalmi katsoi ensin aivan kuin, että mitä minä tuumin, ja sanoi sitten: ”Regina tulee nyt ainakin tänne!” Ja niin minä menin hänen viereensä etuistuimelle. Siinä oli kamalan ahdasta, kun oli kolme. Sitten Arja valitti, kun ei se mahtunut. Silloin Herra S. sanoi: ”Kyllä tänne vielä yks’ mahtuu, jos Regina tulee sedän syliin!” Voisiko kuvitella kamalampaa? Minusta se oli hirveätä. Ajattele, istu 7 km vieraan miehen sylissä. Pitiköhän hän minua aivan lapsena. En käsitä, kuinka hän voi ehdottaa sellaista. Minä hätäännyin ja sanoin: ”E-ei.” Katsoin äkkiä taakseni: ”Kyllä tuonne mahtuu vielä yksi!” Ja niin lähdettiin. Herra S:n käsi oli minun ympärilläni, kainaloni alla, ahdasta kun oli. Minä koitin hiljaa vääntää ja saada sitä pois, mutta hän piti lujaa, taisi puristaakin välillä.

Asemalla auto pysähtyi ja silloin hän nosti sen olkapääni kohdalle, mutta pian se vaipui takaisin. Se oli kamalaa, kun tunsin sen siinä. Koko matkan tunsin hänen katseensa polttavan kasvojani ja koitin katsoa ikkunasta ulos. Mutta välillä käänsin pääni taas häneen päin (en tietenkään katsellut häntä, vaan ulos toiselle puolelle), ja taas tunsin hänen katselevan itseäni. Oh, se olikin ihanaa, silloin muistin, että olin kaunis. Oi, se oli ihanaa, antaa katsella itseään tarvitsematta tuntea, että nyt hän arvostele, kuinka ruma olen. On ihanaa, kun tietää olevansa kaunis. Sitten ajoimme pihaan, ja ihmiset nauroivat, jotkut

katsoivat hiukan paheksuen. Ja Lydi-täti sanoi, että olin kaunis (vaikka vasta jälkeempäin). Kumarsin herra S:lle, ja hän katsoi minua taas omituisesti. Katsoimme auton jälkeen ja huomasimme, ettei se vienytäkään herra Somersalmea Lohjalle, olikohan se siis tekosyy? En usko, ehkä hän muutti mieltään.

Tiistaina sitten menimme uudelleen. Kun sanoin meidän pöytätovereille, etten tulisi, niin häneltä meni ruokahalu ja sanoi, että minun on tultava. Sain onneksi saman letin. Pelkäsin niin, että saisin jonkun mustan peruukin. Kampaaja aikoi laittaa ensin kaks' lettiä, mutta minulla oli liian paksu tukka, niitä ei saatu kiinni. Silloin filmasimme kovasti. Meidän piti itkeä ja välillä tapella karoliinien kanssa ja juosta pakoon ja kuiskia ja huiskia ja heittää kiviä (kivitimme erästä naista, Aili Tikkaa nimittäin), vaikka todellisuudessa kivet kolisivat päin sellaista pahviplakaattia ja Aili Tikka itse hymyili tyytyväisenä jossain syrjässä. Ensin harjoittelimme perunoilla. Joka kohta otettiin hirveän monta kertaa. Tuntui eri kivalle, kun ohjaaja aina huusi: "Harjoitus – – kuvaus – – kamera – – – loppu!"

Hirtto kohta oli hupsu. Herra Somersalmi oli hirtettävänä ja hän katseli hirsipuusta suoraan minuun, ja minun piti kääntää pääni pois. Sitten oli eräs kohta, jossa hänen rakastettunsa (Aili T.) juoksi hänen syliinsä, ja juuri kun he syleilivät toisiaan, niin herra S. katsoi heti minuun (minua ihan nauratti, kun sen huomasi niin selvästi), ikään kuin saadakseen selville, miltä se vaikutti minuun. Eri hullua, mitä se minuun kuului, vaikka olisivat suudelleet.

Kolmesti ne hakivat minut eteen, kun en koskaan mennyt itse. Sitten ne ottivat valokuvaa. Laittoivat ryhmän ja minä menin taas tapani mukaan taakse. Mutta silloin eräs herra huusi: "Vaalea neiti, tulkaa tänne eteen!" Ne asettivat minut ihan keskelle ja muut ryhmäksi ympärille. Ja kukaan ei saanut tulla liian lähelle. Joku kuiskasi: "Ne koefilmaa." Sitten ne käski minun kääntää päätä hitaasti vasemmalle. Ja sitten katsoa suoraan eteen yhteen paksuun äijään ja hymyillä. Ja se äijä sanoi: "Pitäkää suunne juuri noin!" Mutta se ei ollut mielestäni hyvä, sillä kauniimminkin olisi sen voinut pitää. Siinä oli hoopolla, kun kaikki ympärillä katseli tietysti minua. Mutta ei minun suu vapissut, nauratti vain kauheasti.

Aili Tikka katseli minua myös aina pitkään, tietysti siksi, että olin niin R.L:n näköinen, jonka hän sanoikin meidän pöytätovereillemme. Sit-
ten eräs näyttelijämies kysyi: ”Onko neidin tukka noin vaalea vai
onko se jollain laitettu?” Sanoin nauraen: ”Kyllä se on sellainen!” Sit-
ten se sanoi: ”Se on ihan sellainen platinan vaalea.” Ensimmäinen se puhui
jotain, että eikö kenkiin mene kiviä, jotain ihan typerää, niin että sitä
itseäänkin nolotti, että olisi päässyt puheenalkuun. Sillä sitä ilmeisesti
kiinnosti tietää, oliko minun tukkani luonnollinen.

Lopussa ne otti jonkun kerjäläiskohtauksen, niillä oli kamalat puvut
ja tukka husin hasin. Ja niin se lysti loppui! Koululla syötiin ”läksiäis-
päivällinen” ja annettiin nimet ja osoitteet. On jännää jos ne lähettää
kuvia ja vapaalippuja. – Oh, kyllä se oli ihanaa, kun kaikki katselivat.
Mutta minusta se on ikävää, että se johtui siitä, että minä olin jonkun
toisen näköinen, jota he ihailivat ja näkivät minussa vain hänet. Olisi
paljon ihanampaa, jos ihmiset ihailisivat minun itseni tähden. Ei ole
niinkään ihanaa olla toisen peilikuvana. – Se filmaushomma oli joka
tapauksessa ihanaa!!!

Lauantai 19. elokuuta.

Olenpa minä ollut laiska, kun vasta kirjoitan. Oikeastaan minulla on
ollut niin kauheasti tekemistä. Paljon on tapahtunut... Eila on ollut
tällä 8/8–18/8, melkein kaksi viikkoa. Eila toi tullessaan minulle
muistoksi ihanan vieraskirjan, jossa on tumman punaiset nahkakan-
net. Tällä oli viikon kaksi poikaa Jurkka (Georg Donskoj, venäläi-
nen) ja Nökö (Olavi Nyqvist). Meillä oli eri kivaa, uitiin, soudeltiin ja
tanssittiin ja meillä oli muutenkin kivaa. Sunnuntaina ne meni pois.
Me lähetettiin viikolla niille kortti, johon kirjoitettiin kaikkien tyttö-
jen nimet.

Ja nyt on tapahtunut jännää... Kun me istuttiin kuuntelemassa radioa
ja minä katsoin ovelle niin... näin... Jurkan ja Nökön, en ollut uskoa
silmiäni. Me peitimme kasvomme ja minä punastuin kamalasti kai.
Sitten minä karkasin huoneeseeni, jossa nyt olen, ja Marina, Kerttu
(eräs uusi kiva likka), Nökö ja Jurkka menivät jonnekin maantielle,
en tiedä minne. Jurkka on ihastunut Marinaan, ei ne olis’ muuten

”Ah, näitä lähestyvän eron suloisenkatkeria hetkiä, niitä ei voi sanoin selittää, eivätkä tulevat sukupolvet tule käsittämään sota-ajan romantiikkaa, se täytyy kokea.”

Tämä kirja on koottu Aira Niemen (1924–2009) nuoruuden päiväkirjoista, jotka valaisevat, millaista oli lukiolaistytön elämä keskellä sodan ajan pimennettyä Helsinkiä. Millaista oli käydä koulua, kun ilmahälytykset keskeyttivät oppitunteja ja tentteihin piti lukea yöllä pommisuojaissa? Entä miten käy ylioppilas-kirjoituksille, kun koulut suljetaan ja Helsinki joutuu suurpommitusten kohteeksi?

Kirjeenvaihto rintamasotilaiden kanssa johti tapaamisiin heidän lomillaan ja sitä kautta romanttisiin suhdekiemuroihin sekä suuriin rakkaustarinoihin. Päiväkirjoista käy ilmi, kuinka läheiset pyrkivät suojelemaan Airaa sodan raakuudelta, jotta hän sai elää myös tavallista teinitytön elämää siihen kuuluvine huvituksineen. Täysihoitolalomat Siuntiossa, Helsingin elokuvateatterit, ravintolat ja kielletyt tanssihetket luovat voimakkaan vastakohdan sodan traagisuudelle.

Airan rehelliset pohdinnat kuvaavat sen ajan nuoren ajatusmaailmaa, ja yksityiskohtaiset kuvaukset luovat autenttista ajan-kuvaa Helsingistä sodan aikana. Päiväkirjoissa vilahtaa myös tunnettuja helsinkiläisnimiä, kuten Urho Somersalmi, Sakari Jurkka, Valentin Vaala, Åke Blomqvist, Aaro Hellaakoski, Kirsi Kunnas ja Abraham Stiller.

Kirjan on koonnut ja taittanut Airan lapsenlapsi Satu Tuoriniemi. Sen kuvittamiseen sekä editointiin on osallistunut Airan poika Lasse Makkonen. Tämä on sekä kasvukertomus että dokumentti sodan ajan Helsingistä – tarina, jossa jokainen kirje voi olla viimeinen.

